

Rapportage

Kansen in de Context

Hoe Buurts kan werken aan collectiviseren
voor veerkrachtige wijken in Haarlem

8 april 2025

Aron Leijenhorst

Kansen in de Context

Hoe Buurts kan werken aan collectiviseren voor veerkrachtige wijken in Haarlem

Auteurs Aron Leijenhorst

Onderzoekslijnen Lectoraat Empowerment & Professionalisering

Soort object Rapportage

Datum 8 april 2025

KENNISPLATFORM/LECTORAAT
Empowerment & Professionalisering

NOORD-HOLLAND

BUURTS

Afbeelding omslag: Shutterstock
Toegankelijkheid van het recht van Aron
Leijenhorst is in licentie gegeven volgens een
Creative Commons Naamsvermelding-
GelijkDelen 4.0 Internationaal-licentie
2025 Hogeschool Inholland

Inhoudsopgave

DEFINITIES	5
1. Inleiding	6
1.1 Collectiveren als oplossing?	6
1.2 Collectiveren bij Buurts	6
1.3 Onderzoeksopzet	7
1.4 Leeswijzer	7
2. Stand van zaken: hoe gaan wijkteams nu collectief te werk?	8
2.1 Verschillende interpretaties, verschillende motivaties	8
2.2 Collectieve ambities & individualistische gewoontes	9
2.3 Een gedeelde verantwoordelijkheid?	10
3. Wat er goed gaat: voorbeelden van collectivisering	11
3.1 Voorzichtige successen	11
3.2 Verbindende factoren: cultuur, sport, spel, eten en drinken	12
3.3 Werkzame elementen	12
4. Knelpunten: waar loopt het collectiviseren nog stroef?	14
4.1 Onbekendheid met elkaars werk	14
4.2 Polarisatie, conflict en ... politisering?	15
4.3 Materiële knelpunten	15
5. Conclusies en oplossingsrichtingen	17
5.1 Conclusies	17
5.2 Oplossingsrichtingen	18
5.3 Tot slot	19
Referentielijst	20

DEFINITIES

Wijkteam:

Het wijkteam is een multidisciplinair team dat ondersteuning biedt aan inwoners op verschillende levensdomeinen, zoals gezondheid, wonen, opvoeden, financiën en participatie in de buurt.

Sociale basis:

De sociale basis bestaat uit de informele netwerken en de gemeenschap van vrijwilligers, bewoners en lokale initiatieven die in de wijk actief zijn. De "teams sociale basis" bestaan uit sociaal werkers die verbindingen maken tussen formele zorg en de informele hulp die in de wijk al aanwezig is. De teams sociale basis zijn verbonden aan de wijken en werken samen met de wijkteams.

Sociaal makelaar:

Een sociaal makelaar is iemand die de brug slaat tussen verschillende professionals en de wijkbewoners. Dit kan zowel op individueel als collectief niveau zijn, en de sociaal makelaar helpt bewoners toegang te krijgen tot de juiste hulpbronnen en ondersteuning. Zij zijn onderdeel van het wijkteam en nauw verbonden met het team sociale basis en werken samen met andere betrokkenen in de buurt om de zorg voor bewoners effectiever en duurzamer te maken. Deze functie ligt het dichtst bij de functie 'opbouwwerker'.

Sociaal verbinder:

Sociaal verbinders zijn professionals die, net als sociaal makelaars, werken aan het versterken van netwerken in de wijk. Zij maken deel uit van de teams sociale basis en zijn vooral werkzaam in de huizen van de wijk. Ze richten zich op het verbinden van bewoners onderling en stimuleren hen om elkaar te ondersteunen.

Activiteitenbegeleider:

Een activiteitenbegeleider richt zich voornamelijk op het organiseren en begeleiden van groepsactiviteiten voor wijkbewoners. Deze activiteiten kunnen variëren van culturele en sportieve evenementen tot praktische workshops en bijeenkomsten die gericht zijn op het bevorderen van sociale interactie en het verminderen van eenzaamheid. Activiteitenbegeleiders zijn onderdeel van de teams sociale basis.

Wijkondersteuner:

Een wijkondersteuner is een professional die inwoners helpt bij het vinden van passende hulp en ondersteuning binnen hun wijk. Wijkondersteuners zijn deel van het wijkteam. Ze fungeren als laagdrempelig aanspreekpunt en kunnen kleinschalige ondersteuning bieden. Waar nodig verwijst de wijkondersteuner mensen door naar een generalist uit het wijkteam.

Generalist:

De generalist is een sociaal werker die een breed scala aan taken en verantwoordelijkheden heeft binnen de wijkteams. Ze werken met bewoners aan hun zorg- en ondersteuningsbehoeften en bieden een verscheidenheid aan diensten.

ABCD (Asset-Based Community Development):

ABCD is een benadering uit het sociaal werk die zich richt op het benutten van de bestaande capaciteiten en bronnen van een gemeenschap. In plaats van te focussen op wat er ontbreekt in een wijk, legt ABCD de nadruk op de sterke punten en vaardigheden van bewoners en netwerken om collectieve actie en zelfredzaamheid te bevorderen.

1. Inleiding

De zorg voor mensen staat onder druk. Het zorgsysteem, zoals dat nu is ingericht, is niet houdbaar. Zorgkosten stijgen hard en door de vergrijzing is er alleen maar meer zorg nodig. Bovendien zijn er hierdoor minder mensen die deze zorg kunnen leveren. Als er niets verandert moet in 2060 een derde van de beroepsbevolking werkzaam zijn in de zorg (Visser et al., 2021), terwijl juist minder mensen dat willen.

Tegelijkertijd staat de zorg die mensen aan elkaar verlenen al langer onder druk. Rond de eeuwwisseling kaartte Robert Putnam (2000) aan hoe mensen steeds individueler zijn gaan leven. Hoewel mensen in gemeenschappen leven, is het gemeenschapsgevoel afgenomen. Mensen participeren minder in verenigingen, hebben moeite met hulp vragen en ervaren minder sociale cohesie in de buurt.

Wanneer de weg naar professionele en informele ondersteuning moeilijker wordt, verliezen mensen hun veerkracht. Veerkracht bestaat namelijk niet alleen uit de persoonlijke kwaliteiten die helpen bij tegenslag, maar ook uit de hulpbronnen die mensen om zich heen hebben (Ungar, 2012).

1.1 Collectiveren als oplossing?

In het sociaal werk wordt collectiviseren steeds vaker genoemd als mogelijke oplossing voor deze uitdagingen (Poels & Schenderling, 2023; Spierts & Post, 2019). Collectiveren betekent enerzijds het bundelen van hulpvragen en anderzijds het versterken van gemeenschapszin door mensen samen te brengen en hen te ondersteunen in groepsverband. Het gaat hierbij niet alleen om efficiëntere hulpverlening, maar ook om het bouwen van een duurzame gemeenschap waarin mensen elkaar helpen en naar elkaar omkijken (Verkooijen, 2014; Boone et al., 2020). Dit idee sluit aan bij principes van ABCD (Asset-Based Community Development), dat zich richt op het benutten van bestaande capaciteiten in de wijk.

Dat de ambitie om te collectiviseren leeft, betekent niet dat het ook van de grond komt, zo merken onderzoekers Christel Teekman en Marco Algera (2019) vijf jaar geleden al op. Op verschillende plekken laten sociaal werkers zien dat het mogelijk is om collectief te werk te gaan. Een voorbeeld hiervan is Collectief Tenzij, waarbij sociaal werkers werken vanuit het idee dat hulpvragen collectief worden aangepakt, tenzij er individuele ondersteuning nodig is (Smith & Brinkhuijsen, 2024). Een grote omslag naar collectief werken blijft echter vooralsnog uit.

1.2 Collectiveren bij Buurts

Buurts is 1 januari 2023 opgericht om de opdracht *Gewoon in de Wijk* van de gemeente Haarlem uit te voeren. Dit houdt in dat de ondersteuning en begeleiding zoveel mogelijk vanuit de wijk plaatsvindt: vanuit de sociale basis, de wijkteams en waar nodig aanvullende ondersteuning. Buurts gelooft dat collectiviseren de meest duurzame manier is om mensen verder te helpen. De opdracht van Buurts sluit aan bij het streven naar samenredzaamheid, waarbij bewoners niet op zichzelf of enkel op individuele ondersteuning zijn aangewezen, maar in samenhang met buurtgenoten, organisaties en gemeente tot een beter leven kunnen komen (Buurts, persoonlijke communicatie, 8 juni 2022).

Dit vereist een omslag in de werkwijze van de negen wijkteams: hulpverlening starten vanuit de collectieve mogelijkheden in de wijk en aanvullend daarop individueel begeleiden vanuit het wijkteam. De nieuwe werkwijze brengt nieuwe uitdagingen met zich mee: het samenspel

tussen wijkteams (waar de hulpvragen binnenkomen) en de sociale basis (die collectivisering van hulpvragen mogelijk moet maken) is cruciaal. Dit komt nog niet voldoende van de grond.

Het Kennisplatform Empowerment & Professionalisering heeft vanuit het programma Werkplaats Sociaal Domein Noord-Holland (WSD-NH) onderzoek gedaan om inzicht te krijgen in hoe de medewerkers in de Haarlemse Wijkteams met elkaar en de Sociale Basis kunnen werken aan collectiviseren. Hiervoor zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

Onderzoeksvragen

Hoe kan de samenwerking tussen professionals in de wijk versterkt worden om bewoners op een collectieve manier te ondersteunen?

Deze vraag is opgedeeld in 3 deelvragen:

Hoe gaan de Wijkteams nu te werk in het ondersteunen van bewoners? In hoeverre is hierbij sprake van een collectieve manier van ondersteunen? Zit collectivisering in het werkproces van de wijkteams?

Wat gaat er goed in de huidige samenwerking tussen de Wijkteams en de Sociale Basis om tot een collectieve manier van ondersteunen te komen?

Wat zijn de knelpunten in de huidige samenwerking tussen de Wijkteams en de Sociale Basis om tot een collectieve manier van ondersteunen te komen? Welke randvoorwaarden moeten worden vervuld om samenwerking mogelijk te maken?

1.3 Onderzoeksopzet

Om tot een antwoord op deze vragen te komen, hebben wij twee wijkteams gevolgd: een in Haarlem Oost en een in Schalkwijk. Gedurende twee maanden hielden wij in totaal 14 interviews, 1 focusgroep en 5 observaties. We spraken 3 teamleiders, 5 generalisten, 1 wijkondersteuner, 2 sociaal makelaars, 2 sociaal verbinders en 1 activiteitenbegeleider. Daarnaast observeerden we 3 teamoverleggen en 2 inloopuren. Dit vond plaats tussen maart en juni 2024.

De interviews, de focusgroep en de observaties zijn gehouden met behulp van een leidraad of schema op basis van de onderzoeksvragen. De resultaten zijn vervolgens gecombineerd en geanalyseerd volgens een vast codeerschema. De resultaten van de analyse zijn, samen met de aanbevelingen voorgelegd aan verschillende betrokkenen van de organisaties, waaronder sociaal makelaars en teamleiders.

1.4 Leeswijzer

Dit rapport is opgebouwd uit vijf hoofdstukken. Na deze introductie gaan we in hoofdstuk 2 in op de huidige stand van zaken en de mate waarin wijkteams al collectief werken. In hoofdstuk 3 belichten we positieve voorbeelden van collectiviseren, terwijl we in hoofdstuk 4 de knelpunten en obstakels bespreken. Tot slot biedt hoofdstuk 5 conclusies en aanbevelingen voor een toekomstbestendige aanpak van collectiviseren.

2. Stand van zaken: hoe gaan wijkteams nu collectief te werk?

We beginnen met een situatieschets. In dit hoofdstuk verkennen we waar de twee wijkteams staan op het gebied van collectiviseren. Hoe wordt er binnen de teams naar het thema gekeken? In hoeverre is er sprake van een collectieve manier van ondersteunen? En zit collectivisering in het werkproces van de teams? Uit het onderzoek blijkt dat er nog onduidelijkheid is over wat collectiviseren nou precies inhoudt en wie daar verantwoordelijk voor is. Hoewel de algemene ambitie om te collectiviseren breed gedeeld wordt, komt dit in de praktijk nog niet altijd van de grond.

2.1 Verschillende interpretaties, verschillende motivaties

Onder de respondenten uit beide wijken wordt het belang van collectiviseren breed onderschreven. Hoewel niet iedereen affiniteit of ervaring heeft met een collectieve aanpak, ziet vrijwel iedereen de noodzaak ervan in. Wel bestaan er verschillen in hoe collectiviseren wordt geïnterpreteerd. Respondenten is gevraagd wat de term 'collectiviseren' voor hen betekent. Hieruit komen grofweg twee interpretaties naar voren. Voor een deel van de respondenten gaat collectiviseren over het **bundelen van hulpvragen** en hierop aan te sluiten met een passend aanbod van groepsactiviteiten. Voor anderen betekent collectiviseren **bouwen aan een gemeenschap**. Door mensen samen te brengen en met elkaar verbinden zou er op de lange termijn een zelfredzame (of liever gezegd, samenredzame (Verkooijen, 2014) gemeenschap ontstaan:

[D]at mensen ook het gevoel krijgen van zelfredzaamheid en eigen regie, door het niet op een individuele manier aan te vliegen, maar door collectievere routes te kennen, waar ze ook eventueel geholpen kunnen worden door soortgelijken in plaats van dat ze het gevoel hebben dat er een hulpverlener erboven staat en iets voor ze doet of vindt dat zij iets moeten doen.

Hoewel deze twee interpretaties elkaar niet uitsluiten, wordt er bij het bundelen van hulpvragen wel voornamelijk uitgegaan van de ondersteuningsbehoeften van bewoners, terwijl de focus bij bouwen aan een gemeenschap meer ligt bij de capaciteiten van bewoners. Een sociaal makelaar herkent de twee interpretaties en licht toe:

Dat heeft er vooral mee te maken, denk ik, dat collectiviseren vanuit de gemeente en Buurts wordt gezien als "je zoekt mensen die een probleem hebben en die ga je gezamenlijk helpen", om het even heel zwart wit te zeggen. En als sociaal makelaars werken wij vanuit de ABCD-gedachte [Asset-Based Community Development] en daar breng je juist mensen bij elkaar op basis van de positieve krachten, kennis en kunde.

Omdat er verschillende interpretaties bestaan van collectiviseren, verschilt ook de motivatie om aan dit proces bij te dragen. Voor de een is deze motivatie pragmatisch: een collectieve benadering kan de individuele hulpverlening ontlasten. Zoals eerder benoemd staat deze hulpverlening onder druk. Buurts heeft een grote ondersteuningsverantwoordelijkheid op zich genomen en de vraag naar ondersteuning neemt alleen maar toe. Generalisten komen tijd te kort en bewoners komen op wachtlijsten te staan. Het bundelen van hulpvragen en samenbrengen van cliënten biedt een mogelijkheid die druk te verlagen. Zo vertelt een generalist over de '[stamtafel](#)' – een eetgelegenheid waar bewoners met een beperking ook voor hulp en advies terecht kunnen – dat dit haar tijd scheelt: "[D]aar heb ik ook vier of vijf cliënten, die komen bij mij eten als ik er ben, en dat scheelt mij gewoon zes huisbezoeken, eerlijk is eerlijk." Naast deze **aanbodgerichte motivatie** wordt collectiviseren op zichzelf ook gezien als oplossing voor verschillende problemen waar bewoners mee kampen. Het

samenkomen in een groep wordt gezien als een manier om mentale en fysieke gezondheid te verbeteren, netwerken te versterken en bewoners te stimuleren voor elkaar te zorgen. Zo wordt over diezelfde stamtafel gezegd:

Nou sowieso is het een hele mooie tegen de eenzaamheid: zien en gezien worden. En er zijn [ook mensen] die gewoon superslecht voor zichzelf zorgen dus nu ook een goede maaltijd eten een keer in de week. En sociale contacten: toch naar buiten, gezien, gehoord worden. Dus ik denk echt wel dat het meerwaarde heeft.

Collectiveren, vanuit dit oogpunt, komt vanuit een **vraaggerichte motivatie** en biedt een laagdrempelig alternatief voor individuele ondersteuning.

Naast de aanbodgerichte en vraaggerichte motivaties voor collectiviseren, leeft er bij een aantal respondenten echter ook een meer **gemeenschapsgerichte motivatie**. Dit geldt met name voor degenen die collectiviseren zien als het bouwen aan een gemeenschap, waaronder zowel medewerkers uit de wijkteams als uit de teams sociale basis vallen. Zo benoemt de eerder geciteerde generalist ook het belang van wederkerigheid en een zorgende gemeenschap bij de stamtafel:

[H]et is ook een groep [mensen met een lichtverstandelijke beperking] die met een groep ouderen die samenkomt, die elkaar ook accepteren en voor elkaar zorgen en dat vind ik ook wel heel fijn. Er wordt ook meteen gebeld als er eentje te laat is, dat is echt hoge sociale controle.

Het verschil in opvattingen is belangrijk, omdat zowel het doel als het draagvlak daarvan en de weg er naartoe afhangt van hoe collectiviseren wordt gedefinieerd. Zo zijn er twijfels over of collectiviseren (als het bundelen van hulpvragen) daadwerkelijk tijdswinst kan opleveren, en of dit wel de juiste manier van denken is. Aan de andere kant lijkt de samenlevings-opbouw-benadering van collectiviseren, ondanks de moeite van de sociaal makelaars, ook nog geen overhand te hebben. Hoewel het belang van een vorm van collectiviseren dus breed wordt gedeeld, staat de verwarring over betekenis de transitie naar het collectieve nog in de weg.

2.2 Collectieve ambities & individualistische gewoontes

De ambitie om te collectiviseren, los van de precieze betekenis daarvan, wordt dus wel breed gedragen. Alle medewerkers erkennen de noodzaak van collectiviseren, spreken met lof over medewerkers die groepsprojecten opzetten en stelden zich bereidwillig op m.b.t. de deelname aan dit onderzoek. Deze collectieve ambitie staat echter op gespannen voet met de veelal individualistische werkwijze die wijkteams lijken te hanteren. Het proces waarmee bewoners worden aangemeld bij het wijkteam is bijvoorbeeld nog individualistisch ingesteld, zo blijkt uit observaties en wordt door verschillende respondenten bevestigd. Dit is terug te zien in de manier waarop nieuwe aanmeldingen worden besproken in het wijkteamoverleg. Zo blijkt tijdens de geobserveerde teamoverleggen dat er vanaf de aanmelding van een bewoner met een hulpvraag het collectieve element ontbreekt. De hulpvraag wordt in het overleg besproken en toegewezen aan een van de generalisten. Om vervolgens de aanmelding van de volgende bewoner te bespreken. Men gaat in dit stadium van het proces impliciet uit van een individueel (hulpverlenings-)traject.

Daarnaast staat ook het aanmeldsysteem STAPP het collectieve element in de weg – er is geen mogelijkheid tot overzicht van verschillende casussen. Hierdoor wordt er ook geen beeld gegenereerd over welke vraagstukken bij meerdere bewoners spelen. Deze individualistische insteek wordt ook opgemerkt door sociaal makelaars, bij wie het collectiviseren een meer organisch onderdeel van hun taakopvatting is, maar ook een generalist merkt het op: “Ik heb het idee dat de wijkteams te individualistisch werken”. Een

andere generalist bevestigt dat er – met uitzondering van het werk wat de sociaal makelaars leveren – “te weinig” wordt nagedacht over hoe mensen in groepen kunnen worden begeleid, of wat voor groepsactiviteiten er opgezet kunnen worden voor bewoners.

Wanneer deze resultaten gedeeld worden in een feedbacksessie, geeft een Buurts-collega aan dat deze individuele insteek mogelijk een gevolg is van een verschil in opleidingsachtergrond. Collega's die Maatschappelijk Werk en Dienstverlening (MWD) hebben gevolgd zouden meer op het individu gericht zijn, terwijl volgers van de opleiding Sociaal Pedagogische Hulpverlening (SPH) meer gewend zijn om in groepsverband te werken. De relatief kleine opleiding Cultureel Maatschappelijke Vorming (CMV), die met de focus op opbouwwerk het meest collectief gericht was, wordt überhaupt niet benoemd. MWD, SPH en CMV zijn in 2017 samengevoegd in een opleiding, Social Work (Vereniging Hogescholen, 2017). Het feit dat de voorkeur van Social Work studenten uitgaat naar de meer individueel gerichte profielen (Linders, Sociaal werk kan niet zonder collectieve hulpverlening, 2019), laat zien dat omslag naar collectief werken nog een lange weg te gaan heeft.

2.3 Een gedeelde verantwoordelijkheid?

Binnen het team zijn er verschillende rollen. Wat opvalt is dat de verantwoordelijkheid om de collectieve aanpak te initiëren voornamelijk bij de sociaal makelaars wordt gelegd. Het belang wordt breed gedragen, maar generalisten voelen zich niet altijd de aangewezen persoon om er ook iets mee te doen. Uit gesprekken, observaties maar ook de bereidheid van medewerkers om mee te doen met het onderzoek, blijkt dat dit niet uit onwil of desinteresse komt – het belang wordt breed onderschreven. Respondenten vertellen dat het meer te maken heeft met persoonlijke affiniteit, onduidelijkheid over taakopvattingen en tijdsdruk. Zo vertelt een generalist dat het voor haar nooit helemaal duidelijk is geworden dat collectiviseren ook bij haar werk hoort, waardoor het voelt alsof het wordt opgelegd: “Nu voelt het een beetje alsof ik activiteitenbegeleider moet gaan spelen.” Hoewel ze benadrukt dat ze het doel begrijpt en onderschrijft, geeft ze ook aan dat het begeleiden van activiteiten haar niet ligt. Maar nog belangrijker, vertelt ze, is de druk die deze bijdrage op de korte termijn oplevert:

[Het] doel is natuurlijk dat er dan steeds meer mensen [door in groepsverband te werken] geholpen worden. Dat snap ik ook wel. Maar ja, in het begin blijven mensen allemaal nog individueel aankomen en dan moeten we dat er ook nog bij gaan doen. [...] En dan denk ik: “ja, wanneer houdt het op?”.

Collectiviseren voelt voor de generalisten dus als onwennig, en als iets wat bovenop het al bestaande werk komt. Een teamleider herkent de aarzelingen, ondanks pogingen om meer duidelijkheid te scheppen:

Ze vinden het ook een beetje spannend merk ik wel. Want wat houdt het nou precies in? [...] [W]e hebben het er best wel veel over en zeker ook [de sociaal makelaars], en ook op de gebiedsbijeenkomst maar het is toch niet zo concreet. “Wat wordt er van mij dan verwacht als generalist in dat collectiviseren?”.

De aarzeling van generalisten zorgt voor enige frustratie bij sociaal makelaars. Zij drukken hun zorgen uit dat collectiviseren juist te veel van hen afhangt, dat zij verantwoordelijk worden gesteld door collega's om werk te maken van collectiviseren.

3. Wat er goed gaat: voorbeelden van collectivisering

Er zijn verschillende voorbeelden van collectivisering binnen Buurts. Dit hoofdstuk gaat daarom in op de vraag: “Wat gaat er goed in de huidige samenwerking tussen de wijkteams en de sociale basis om tot een collectieve aanpak te komen?” Hoewel er voornamelijk voorzichtig wordt gesproken over succes, blijkt dat activiteiten rondom cultuur, sport, spel, eten en drinken al goed lopen. De laagdrempeligheid van deze activiteiten maken het tot een succes, maar er wordt ook gesproken over het belang van borging, vertrouwen, het belang van de sociaal makelaar en het aansluiten bij wat er al werkt in de wijk.

3.1 Voorzichtige successen

Tegen individualistische gewoontes en systemen in komt de samenwerking tot collectiviseren met vlagen succesvol op gang. Er zijn een paar voorbeelden waar dit proces al zijn vruchten afwerpt. Het meest prominente voorbeeld hiervan is de eerder benoemde ‘stamtafel’. Dit project loopt in meerdere wijken en wordt door meerdere respondenten aangehaald als een goed voorbeeld van collectiviseren. Het scheelt de generalisten tijd (“het scheelt mij gewoon zes huisbezoeken”), speelt in op de behoeften van bewoners en past binnen de gedachte van samenlevingsopbouw. Bewoners worden namelijk niet alleen aan hulpverleners gekoppeld, maar er wordt ook voorzien in hun sociale behoeften. Bovendien getuigt dit project van onderlinge samenwerking – de stamtafel wordt begeleid door zowel generalisten als collega’s uit de sociale basis.

Andere voorbeelden van collectiviseren zijn een Turkse vrouwengroep, een speelgroep voor kinderen, naailes en de spreekuren van [Digitaal Sterk](#). Al deze projecten zijn voorbeelden van samenwerking tussen professionals in de wijk om collectief in te spelen op de behoeften van bewoners, bewoners met elkaar te verbinden en potentiële hulpbronnen te ontsluiten. Daarnaast heeft het laatste voorbeeld, Digitaal Sterk, ook op een andere manier bijgedragen. Een bewoner die daar in eerste instantie kwam met een hulpvraag, is nu actief als vrijwilliger in taallessen. Dit laat ook zien hoe collectiviseren kan zorgen dat de capaciteiten uit de wijk meer tot uiting komen.

Naast deze concrete projecten waar ontmoeting centraal staat, zijn er ook voorbeelden waaruit blijkt dat de samenwerking en uitwisseling tussen professionals beter op gang komt, wat collectiviseren mogelijk maakt. Zo is er in een wijk een WhatsApp-kanaal opgezet om activiteiten uit de sociale basis te delen met generalisten. De sociaal makelaars, sociaal verbinders en activiteitenbegeleiders geven daar regelmatig updates. Door dit kanaal krijgen collectiviserende activiteiten apart aandacht en wordt het niet verdrongen door andere zaken, en kunnen generalisten makkelijker de connectie leggen tussen het bestaande aanbod en de behoefte van cliënten. Een ander voorbeeld van deze aparte aandacht, alleen dan voor professionals, zijn de gebiedsbijeenkomsten Collectiviseren in Haarlem-Oost. In een serie informele, vrijwillige bijeenkomsten wordt er tijd vrijgemaakt om het onderwerp te bespreken met verschillende professionals uit de wijk, van generalisten tot activiteitenbegeleiders en professionals uit andere organisaties, zoals Philadelphia Zorg. De bijeenkomsten zorgden voor enkele maanden dat het thema op de agenda bleef en dat goede voorbeelden en knelpunten worden uitgewisseld.

Hoewel collectiviseren op verschillende manieren op gang komt en vruchten afwerpt, blijft het wel vooral een proces dat getrokken wordt door de sociaal makelaars en hun collega’s uit de teams sociale basis. Een teamleider vertelt hoe een generalist vroeg of zij iets mocht doen met collectiviseren. Hoewel dit een stap in de goede richting lijkt te zijn, legt het gelijk bloot dat het nog niet als een gedeelde verantwoordelijkheid wordt gezien. Toch laten de bovenstaande voorbeelden zien dat Buurts, al dan niet voorzichtig, op gang is naar een meer collectieve aanpak.

3.2 Verbindende factoren: cultuur, sport, spel, eten en drinken

De voorbeelden uit paragraaf 3.1 komen met name voort uit de gesprekken met respondenten. Hen is gevraagd wat zij succesvolle voorbeelden vinden van collectiviseren. Succes wordt in dit geval gedefinieerd in termen van opkomst, consistentie en reacties van betrokkenen. Wat opvalt in de antwoorden op deze vraag, is dat verreweg de meeste activiteiten en projecten die worden genoemd draaien om 'lichte' thema's als ontspanning, ontmoeting, cultuur, sport, spel, eten en drinken. Het gaat bijvoorbeeld om diners in het buurthuis, wandelgroepen, kook- en ontbijtgroepen, praatgroepen of koffie-ochtenden. Het doel van deze activiteiten is niet het behandelen van een bepaalde hulpvraag, maar eerder het voorzien in de sociale behoeften van bewoners. Een sociaal verbinder legt uit dat zij bewust niet ingaan op de problemen van bewoners:

Je hoort de mensen niet gauw meer over geluk spreken, maar wel juist heel veel over problemen. Dus [wij] proberen op die manier dan [met] een beetje muziek, een beetje ontspannen vrijetijdsbesteding, activiteiten, om toch een beetje een afleiding te creëren.

Toch hebben deze activiteiten een bredere betekenis dan enkel 'afleiding' of gezelligheid. Zo wordt er gewerkt aan **verbinding**, door bewoners samen te brengen. Mensen kijken meer naar elkaar om (bewoners bellen elkaar bijvoorbeeld als iemand niet komt opdagen bij het diner) en eenzaamheid wordt aangepakt. Door de interactie tussen bewoners, maar ook tussen bewoners en professionals, wordt er gewerkt aan het versterken van netwerken. Zo worden er **hulpbronnen ontsloten** om eventuele problemen van bewoners aan te pakken. Tenslotte hebben deze activiteiten een **signaleringsfunctie**. Betrokken professionals komen in gesprek met bewoners en krijgen een beter beeld van wat er speelt in de wijk.

3.3 Werkzame elementen

Wat maakt nou dat de samenwerking tot collectiviseren bij deze activiteiten van de grond komt? Een aantal werkzame elementen komen tijdens de gesprekken naar voren. Ten eerste is het de **laagdrempeligheid** van activiteiten die het succes bevordert. Uit de gesprekken blijkt dat bij 'zwaardere' thema's, zoals huiselijk geweld, drugs of geestelijke gezondheid moeilijk in groepsverband te behandelen zijn vanwege sociale taboes (straks weet mijn buurman dat dit speelt bij ons) of stigmatisering ("dan worden we met een groepje bij elkaar gezet en dat het dan een beetje voelt als ja clubje GGZ bij elkaar of zo"). Door 'lichte' thema's centraal te stellen zorg je ervoor dat een ruime groep bewoners vrij kan aansluiten en zich niet belemmerd voelt door sociale taboes of stigma. Toch blijkt het niet onmogelijk om moeilijke thema's in groepsverband te behandelen. Zo vertelt een sociaal verbinder die ook binnen een zelforganisatie actief is dat het binnen die organisatie wel gelukt is om thema's als huiselijk geweld en homoseksualiteit te bespreken in de groep, maar dat men dichtklapt zodra er een hulpverlener bijkomt. Dit laat zien dat collectiviseren ook vraagt om **vertrouwen**, zowel tussen bewoners onderling als tussen bewoners en professionals. Het ontstaan van dit vertrouwen heeft tijd nodig.

Een ander werkzaam element in de samenwerking is de **structurele ruimte voor collectiviseren**. Door een apart WhatsApp-kanaal op te zetten voor groepsactiviteiten, speciale gebiedsbijeenkomsten op te zetten, activiteiten te borgen in een jaarplan of een vast deel van een teamoverleg toe te wijden aan collectiviseren, gaat er structureel aandacht uit naar collectiviseren, waardoor het minder snel van de agenda verdwijnt in tijden waar medewerkers het drukker hebben. Een ander werkzaam element is de **brugfunctie van de sociaal makelaar**. Sociaal makelaars zijn onderdeel van zowel het wijkteam als het team sociale basis, waardoor zij een belangrijke rol innemen in het integreren van het collectieve aanbod en de individuele hulpvragen die binnenkomen bij de wijkteams.

Tenslotte blijkt uit de gesprekken dat collectiviseren vooral van de grond komt wanneer men **aansluit bij bestaande netwerken en capaciteiten van bewoners**. Het voorbeeld van Digitaal Sterk laat zien hoe collectiviseren kan bijdragen aan het activeren van de kwaliteiten van bewoners. Daarnaast vertelt een sociaal makelaar hoe de schuldhulpverlening in de wijk beter haar doelgroep bereikt door een samenwerking met verschillende zelforganisaties uit gemeenschappen waar veel schulden bestaan. Door dergelijke samenwerkingen te faciliteren, maakt Buurts een transitie van het (individueel) ondersteunen van bewoners bij hun problemen naar het bouwen aan een samenredzame gemeenschap.

4. Knelpunten: waar loopt het collectiviseren nog stroef?

Naast (voorzichtige) successen bestaat er voor Buurts ook een aantal knelpunten rondom collectiviseren. Dit hoofdstuk gaat in op de vraag: “Wat zijn de knelpunten in de huidige samenwerking tussen de wijkteams en de sociale basis om tot een collectieve aanpak te komen?” Zo speelt er in de relatief nieuwe organisatiestructuur nog veel onbekendheid met elkaars werk. Ook zien collega’s polarisatie, onderlinge conflicten en materiële knelpunten (bijvoorbeeld geld- of tijdtekort) als obstakels voor het collectiviseren.

4.1 Onbekendheid met elkaars werk

Uit de observaties en interviews komt naar voren dat er binnen Buurts nog veel onbekendheid is met elkaars werk. De beperkte samenwerking tussen wijkteams en de teams sociale basis, maar ook tussen wijkteams onderling, staat dit in de weg. Ten eerste wordt samenwerking beperkt gefaciliteerd door het gebruik van **afgeschermd, individueel georiënteerde systemen**. Dit vormt een obstakel in het collectiviseren binnen de wijkteams, die het eerder benoemde STAPP-systeem gebruiken voor hun aanmeldingen. Maar andere teams, zoals de teams sociale basis of de sociaal raadslieden, registreren de informatie die zij opvangen weer ergens anders. Deze verschillende systemen zijn van elkaar afgeschermd, waardoor er ondanks de verschillende professionals die actief zijn in de wijk, geen compleet en algemeen beeld ontstaat van wat er allemaal speelt aan vraagstukken.

Dit gebrek aan uitwisseling wordt versterkt door de beperkte samenwerking tussen de verschillende teams. Een generalist geeft bijvoorbeeld aan nog geen aanknopingspunten te hebben gevonden om ‘iets met de sociale basis te doen’:

[H]eel eerlijk, ik ben nog niet zo heel erg bezig met het sociale basis gebeuren. Ik heb onze dame nog niet heel veel gesproken of nodig gehad. Want ik heb vooral langdurige cliënten in mijn caseload zitten, waarvan ik niet weet of ik die ooit naar de sociale basis kan leiden volledig.

Bij een ander wijkteam is het zelfs zo dat sommigen niet van elkaar weten wat ze eigenlijk voor werk doen. Een generalist geeft enigszins beschaamd toe:

Nou het is dus heel erg, maar [...] als je aan mij vraagt, de sociale basis in onze wijk... [...] Ik weet dat zij een activiteitenbegeleider hebben. Die loopt hier vaak, en [de sociaal verbinder] doet iets. Geen idee wat ze doet.

Onbekendheid met elkaars werk is te verwachten bij een nieuwe organisatiestructuur, maar verdient wel aandacht. Tijdens een feedbacksessie vertelt een respondent hoe er binnen Buurts überhaupt nog onduidelijkheid is over de verschillende functies, zoals de sociaal makelaar, de sociaal verbinder en de activiteitenbegeleider. Ook dit komt terug tijdens de interviews. Een sociaal verbinder vertelt bijvoorbeeld hoe zij nog bezig is haar eigen functie duidelijk af te bakenen, en een teamleider vertelt hoe de manier waarop sociaal makelaars hun functie invullen nog veel uiteenloopt: “De een is meer een soort van activiteitenbegeleider en de ander is echt heel erg overkoepelend en kijkend naar [de context].” Deze onbekendheid zorgt mogelijk ook voor inefficiëntie in het werk: wanneer er onduidelijkheid is over de verschillende rollen, gaan mensen mogelijk langs elkaar werken. Deze onbekendheid is overigens iets wat vaker voorkomt in het sociaal werk. Volgens onderzoek van Movisie (2021) geeft 40% van de sociaal werkers aan dat andere professionals een onduidelijk beeld hebben van het werk dat zij doen.

4.2 Polarisatie, conflict en ... politisering?

Wat de samenwerking tot collectiviseren verder in de weg staat, is het gebrek aan vertrouwen tussen professionals, bewoners en andere partijen. Professionals ervaren dat gevoelige onderwerpen moeilijk zijn om in groepsverband te behandelen. Rondom thema's als verslaving, opvoeding, seksualiteit en huiselijk geweld heerst taboe. Als resultaat worden moeilijke onderwerpen vermeden en blijven groepen gescheiden. Toch laat het voorbeeld van groepsbijeenkomsten in een zelforganisatie uit paragraaf 3.3 zien dat het zeker mogelijk is om deze onderwerpen in groepsverband aan te snijden, maar dat het wel een basis van vertrouwen vereist.

Ook spelen er conflicten tussen gebruikers van de wijkcentra, zoals vrijwilligers die het niet eens zijn over de inrichting of ruzies tussen bewoners over het delen van ruimtes. Ook bredere polarisatie in de maatschappij wordt genoemd als iets waar collega's tegenaan lopen. Een sociaal verbinder vertelt hoe er negatief gesproken wordt over mensen met een migratieachtergrond. Een ander noemt een voorbeeld van Islamitische vrouwen die het wijkcentrum wilden gebruiken, maar de in hun ogen dominante aanwezigheid van mannen stond hen in de weg. Het managen van een goede sfeer blijkt een uitdaging, waardoor er ook juist wordt ingezet op activiteiten die verbinding en 'lichte' thema's centraal stellen. Een sociaal makelaar stelt voor eerst te richten op 'bonding' (het versterken van banden binnen subgroepen) voordat je begint met 'bridging' (de verbinding leggen tussen verschillende subgroepen).

Dit illustreert hoe er bij polarisatie en conflict vooral wordt gekeken hoe dit vermeden kan worden, en minder hoe de confrontatie kan worden omgezet tot een discussie. Daarnaast valt op dat het in de interviews beperkt gaat over politiseren – het bundelen van zorgen en meningen van bewoners en deze publiek onder de aandacht brengen (Boone, et al., 2020). Toch is dit concept, wat ook wel gedefinieerd wordt als "het waarborgen van (de toegang tot) rechten en anderzijds het **collectiveren** van maatschappelijke problemen" (Tier & Lieshout, 2020) nauw verwant aan hoe er binnen Buurts naar collectiviseren wordt gekeken.

4.3 Materiële knelpunten

De knelpunten die in paragrafen 4.1 en 4.2 genoemd worden, hebben vooral te maken met relaties tussen mensen – bewoners onderling, professionals onderling en tussen professionals en bewoners. Uit de interviews blijkt ook dat er verschillende materiële tekortkomingen zijn in de ontwikkeling naar collectiviseren. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om een **gebrek aan tijd** die besteed wordt of kan worden aan collectiviseren. Met name voor generalisten is dit een heikel punt: hoewel de bereidheid er bij veel van hen wel is om iets te doen met collectiviseren, staat de hoge tijdsdruk hen hierbij in de weg. Teamleiders spreken over deze druk en willen hun medewerkers beschermen. Wachtlijsten van individuele hulpverlening zorgen ervoor dat het collectiviseren erbij inschiet. Hierdoor voelt collectiviseren voor sommigen als een extra verplichting waar men niet op zit te wachten:

Maar bijna geen één collega die zegt: "oh ja hoor, leuk, ik wil daar wel bij aansluiten." [...] En dan wordt het ineens op je bordje gegooid van "ja, er komen weer stamtafels en dat moeten jullie ook gaan doen", waardoor het eigenlijk averechts werkt. Dan moet ik nog weer meer gaan doen. Ik moet ook al die huisbezoeken, en ik moet ook al dat, en dan moet ik nu ook ineens een stamtafel gaan doen.

Dit doet vermoeden dat collectiviseren niet wordt ervaren als iets wat de druk op generalisten op de korte termijn kan verlichten, maar juist het omgekeerde effect heeft.

Ook wordt er bij teamoverleggen nog niet structureel tijd gemaakt om collectiviseren onder de aandacht te brengen:

Er wordt bij ons heel veel vergaderd, maar eigenlijk niet echt met een heel goed doel. [Er] wordt heel veel gepraat, waardoor er dus geen tijd is voor de signalen in de wijk. En waardoor er dus eigenlijk geen tijd en aandacht wordt gegeven aan denken over collectiviseren.

Dit gebrek aan tijd maakt de aandacht voor collectiviseren fragiel, waardoor het in tijden van drukte makkelijker naar de achtergrond zal verdwijnen.

Naast tijd, benoemen verschillende respondenten ook een beperkte hoeveelheid geschikte middelen als knelpunt. Het gaat hier bijvoorbeeld om een **beperkt activiteitenbudget** dat niet aansluit bij de ambities omtrent collectiviseren: (“Dat vind ik dan wel weet je je wilt de mensen wat aanbieden maar als je zo weinig budget hebt dan vind ik het ook wel weer lastig.” (activiteitenbegeleider)), of het beperkte aantal sociaal makelaars (“Twee op een team van [...] 18 mensen of zo, ja dat is veel te weinig.” (teamleider)). Tenslotte betreft dit ook de **manier waarop locaties worden vormgegeven en bemand**. De ambitie om te collectiviseren vraagt om ruimtes die uitnodigen tot samenkomst en samenwerking, bijvoorbeeld door een duidelijke entree, een tafel, eten en drinken, een keuken en iemand die je verwelkomt: “die warme, faciliterende omgeving, dat het toegankelijk is.” Ook een gastheer of gastvrouw speelt hierbij een belangrijke rol. Zo vertelt een sociaal makelaar:

[Ik weet ook locaties daar zijn gastheer en gastvrouw. Daar word je gewoon even aangesproken van hoe is het als je alleen binnenkomt en als je met elkaar [...] dus de manier van binnenkomen dat is al het verschil, dat je wordt gezien en weet je prima leuk, ik kom even een kopje koffie doen.

Zo bestaan er dus nog belangrijke knelpunten in het proces richting collectiviseren. Het gaat om knelpunten in het faciliteren van het proces als organisatie, door mensen, geld en locaties beschikbaar te stellen. Ook het gebrek aan vertrouwen of bekendheid met elkaar – of dit nou tussen bewoners, tussen professionals of tussen bewoners en professionals is – komt als belangrijk knelpunt naar voren. Onderliggend aan deze knelpunten staat de onduidelijkheid over wat collectiviseren nou precies inhoudt en wie daarbij waarvoor verantwoordelijk is. Zonder een duidelijk gezamenlijk doel en gedeelde visie te hebben, kan het proces richting een collectiever Haarlem niet verder.

5. Conclusies en oplossingsrichtingen

5.1 Conclusies

Dit rapport begon met de vraag: Hoe kan de samenwerking tussen professionals in de wijk versterkt worden om bewoners op een collectieve manier te ondersteunen? Eerst werd er gekeken naar de manier waarop hulpvragen in de wijkteams behandeld worden en in hoeverre collectivisering hierbij is geïntegreerd in de manier van werken. Uit observaties en interviews bleek dat hoewel collectiviseren breed onderschreven wordt, dit wel komt vanuit verschillende beelden van wat collectiviseren inhoudt en wie er verantwoordelijk is voor de transitie naar collectiever werken. Ook bleek dat de manier waarop de wijkteams nu te werk gaan nog veelal vastzit in een individualistisch patroon. Toch zijn er genoeg voorbeelden waar collectiviseren al op gang komt en vruchten afwerpt. Met name de stamtafel komt naar voren als een voorbeeld dat, ongeacht de interpretatie van collectiviseren, gezien kan worden als een succes. In het algemeen blijken het vooral de projecten en activiteiten te zijn die draaien om 'lichte thema's' als spel, sport, cultuur, eten en drinken, die door professionals als goede voorbeelden worden benoemd, vanwege de laagdrempelige aard ervan. Naast de laagdrempeligheid van activiteiten, komen structurele aandacht voor collectiviseren, de brugfunctie van de sociaal makelaar, het werken aan vertrouwen en het aansluiten bij al bestaande netwerken en capaciteiten naar voren als werkzame elementen bij collectiviseren. Knelpunten zijn onder andere de onbekendheid met elkaars werk, onderlinge conflicten, gebrek aan vertrouwen en tekorten in tijd, geld en geschikte ruimtes.

Onderzoekers Spierts & Post deden in 2019 al onderzoek naar collectiviseren in de Haarlemse wijkteams. Hoewel de context met Buurts nu anders is, gelden er vergelijkbare conclusies. "Collectiviseren binnen sociaal wijkteams komt alleen van de grond als teamleden zelf aan het stuur zitten", luidt het rapport (Spierts & Post, 2019). Het eigenaarschap ontbreekt momenteel bij met name bij een deel van de generalisten, die collectiviseren niet als integraal onderdeel van hun takenpakket zien. Bij eigenaarschap hoort ook een gedeelde visie over wat collectiviseren inhoudt en wat dat betekent voor de wijk en het wijkteam. Spierts & Post benoemen dit al in 2019, maar na de integratie van de verschillende organisaties (met verschillende visies), is dit punt nog belangrijker geworden. Als laatste concluderen Spierts & Post dat collectiviseren vraagt om samenwerking met de wijk: wijkteams zouden moeten inzetten op het "ontwikkelen van een relatie met de buurt", het "opbouwen van vertrouwen in de buurt" en het "wegnemen van wantrouwen onder bewoners naar instituties" (Ibid.). De resultaten van dit onderzoek sluiten ook hierbij aan. Polarisation in de wijk komt naar voren als een van de uitdagingen, en om gevoeliger onderwerpen in groepsverband te behandelen, is er meer vertrouwen nodig in professionals.

Maar de conclusie van dit onderzoek strekt verder dan dat. Vertrouwen werkt wederzijds, het vraagt niet alleen om vertrouwen van bewoners in elkaar en in de wijk, maar vooral ook om vertrouwen in bewoners zelf. Collectiviseren wordt pas echt een succes wanneer bewoners voor elkaar gaan zorgen. Dit vraagt een omslag in de wijk die begint bij de wijkteams. In plaats van hulpvragen als uitgangspunt te nemen, moet de nadruk liggen op wat er juist al goed gaat in de wijk: de kansen in de context. Wat zijn de kwaliteiten van bewoners? Welke formele en informele netwerken zijn er al actief en hoe kunnen de wijkteams daarbij aansluiten? Hoe kunnen bewoners met een hulpvraag verbinden met bewoners met een antwoord? Deze omslag vraagt om meer aandacht voor het perspectief van samenlevingsopbouw, waarbij collectiviseren zich niet beperkt tot het bundelen van hulpvragen, maar juist gaat over het bouwen aan gemeenschappen en gemeenschapszin.

5.2 Oplossingsrichtingen

Er worden drie oplossingsrichtingen voorgesteld om collectiviseren vanuit de wijkteams en de sociale basis verder voort te zetten.

Collectief bewustzijn stimuleren

Collectiviseren vraagt in eerste instantie een omslag in denkwijzen. Zelfs als het belang van meer collectief werken wordt ingezien, wordt er nog steeds veel gedacht in individuele termen. Om deze omslag te realiseren zijn er een aantal veranderingen nodig.

- Ten eerste is er behoefte aan **een heldere visie** over wat collectiviseren inhoudt, wat bewoners daaraan hebben en wat dat betekent voor de manier van werken. Dit geldt voor Buurts in brede zin, maar is vooral ook belangrijk om op wijkniveau te realiseren, zodat de geschiedenis, samenstelling en manier van functioneren van een wijk in acht wordt genomen. Het is dan ook belangrijk dat er een brede groep van professionals, maar vooral ook bewoners, bij betrokken is. Ook moet het gesprek over collectiviseren met andere organisaties worden aangegaan.
- Ook moet er **een duidelijke taakopvatting** komen omtrent collectiviseren – wie heeft welke verantwoordelijkheid? Hierbij is het belangrijk dat generalisten, wijkondersteuners en activiteitenbegeleiders helder hebben wat hun verantwoordelijkheden zijn op dat gebied, maar ook dat sociaal makelaars en sociaal verbinders weten wat er van hen verwacht wordt.
- Het vermogen om collectief te denken en te werken komt niet vanzelf, hier zijn kennis en vaardigheden voor nodig. Het is belangrijk dat **kennis rondom de Asset-Based Community Development**, dat zich richt op het ophalen en samenbrengen van bestaande capaciteiten in de wijk, **breder wordt gedeeld en toegepast**. Door ook generalisten hierin te trainen wordt het collectief bewustzijn versterkt. ABCD zou bovendien kunnen worden toegepast door bij de intake van nieuwe bewoners ook te vragen naar waar iemand goed in is en hoe zij kunnen bijdragen aan de buurt.
- Bewoners moeten de kans krijgen om meer de regie te pakken in het zorgen voor de wijk. Onderzoekers Lydia van Dinteren en Neeltje Spit (2024) laten zien dat er meer bewonersinitiatieven zijn dan we vaak denken. De taak van Buurts is om dit soort initiatieven in samenwerking met de sociale basis te faciliteren, om elkaar te helpen, om nieuwe ideeën te realiseren en de gemeenschapszin in de Haarlemse wijken te versterken. Om dat mogelijk te maken, moet Buurts ook deze **collectieve ambities uitstralen**. Dit kan door de functie van wijkcentra als publieke ontmoetingsruimte te versterken, door meer in de wijk actief te zijn en door de visie(s) rondom collectiviseren naar buiten te communiceren.
- Collectiviseren is ook politiseren. Wanneer er sprake is van onrecht, zoals achterstallig onderhoud, verloedering of discriminatie, ligt de oplossing vaak breder dan de wijk zelf. **Collectief signaleren en agenderen** kan ervoor zorgen dat dit onrecht wordt tegengegaan (Linders et al., 2024). Behalve individuele klachten te behandelen, is het belangrijk om ook kritisch te kijken naar beleid dat deze klachten veroorzaakt, en dit vervolgens aan te kaarten.

Interne samenwerking en communicatie versterken

Binnen de organisatie heerst momenteel nog veel onduidelijkheid en wordt de samenwerking nog niet altijd opgezocht. Door de interne samenwerking en communicatie te versterken kan het collectieve aspect beter uit de verf komen.

- **Integreer de wijkteams meer met de teams sociale basis**. Momenteel bestaat er nog veel onbekendheid met elkaars werk. Nu verbindt de sociaal makelaar de beide teams, maar dat is mogelijk niet voldoende. Door bijvoorbeeld meer overleggen samen te houden, samen dingen te ondernemen en te werken vanuit dezelfde locaties kan de samenwerking versterkt worden.
- Maak het bundelen van hulpvragen mogelijk door gebruik te maken van **systemen met een vergelijkingsoptie**. Momenteel maakt het aanmeldsysteem STAPP

collectiveren moeilijk, omdat er geen mogelijkheid is om aanmeldingen te vergelijken of te categoriseren.

- **Creëer duidelijk overzicht van (informele) activiteiten en projecten in de buurt.** Idealiter is dit op één plek terug te vinden, zodat iedereen een overzicht heeft van wat het collectieve aanbod is. Kansen in de context moeten zichtbaar worden, wat ook vraagt om een brede inventarisatie van initiatieven in de wijk en Haarlem-breed.

Beschikbaarheid van mensen en middelen

Tenslotte bleek uit de observaties en interviews dat er bij collectiviseren ook veel praktische obstakels bestaan. Beperkt budget voor activiteiten, hoge tijdsdruk voor generalisten en een beperkte geschiktheid van bepaalde locaties zorgen ervoor dat zelfs wanneer de intentie er wel is, het collectiviseren nog niet volledig van de grond komt.

- Zorg dat buurthuizen een **open uitstraling** hebben. De transitie naar ‘huizen van de wijk’, waar Buurts mee bezig is, is een mogelijkheid om het buurthuis om te bouwen naar een plek waar bewoners terecht kunnen met hun vragen, maar vooral ook met hun ideeën. Belangrijk hierbij is het gastheer/-vrouwschap. Bewoners moeten zich welkom voelen in het buurthuis. Door aangesproken te worden een kop thee of koffie aangeboden te krijgen, wordt dat gevoel versterkt.
- **Vergroot het budget** voor groepsactiviteiten. Om mensen de kans te geven meer samen te komen, is er meer geld nodig om activiteiten op te zetten. Van dit geld kan eten en drinken gefaciliteerd worden, maar ook materiaal voor allerlei andere activiteiten.
- **Borg tijd voor collectiviseren in overlegstructuren en samenwerkingsverbanden.** De transitie naar collectiviseren vraagt aandacht. Door een vast deel van overleggen te gebruiken voor het bespreken van collectiviseren, blijft het een structureel onderdeel van het werk. Door samenwerkingsverbanden aan te gaan tussen locaties en met andere organisaties, wordt het ook buiten de wijkteams geborgd.
- **Maak meer tijd vrij voor het opbouwwerk.** Collectiviseren is meer dan het bundelen van hulpvragen en heeft mensen nodig die weten hoe je werkt aan gemeenschapszin. Deze taak valt nu veel op de schouders van sociaal makelaars, maar moet breder gedragen worden. Door meer sociaal makelaars in te zetten en deze taak expliciet onderdeel te maken van generalisten, kan dit gerealiseerd worden.

5.3 Tot slot

Collectiviseren gaat om het vinden van kansen in de context – het inspelen op wat er leeft in de wijk, maar vooral ook op wat de wijk in zich heeft aan netwerken, capaciteiten en verhalen. De opdracht van Buurts hierin is het faciliteren en versterken hiervan. Dit vraagt om een omslag bij bewoners en professionals, die niet zomaar is gemaakt. Het vraagt om *contextsensitiviteit*: het bewustzijn van de informele en formele context waar mensen in leven, en hoe die te beïnvloeden om de sociale positie van mensen te versterken (Linders, et al., 2024).

Met verschillende oplossingsrichtingen is Buurts ondertussen al aan de slag. Wanneer die omslag verder wordt gemaakt, werpt dit echter mogelijk pas op lange termijn echt zijn vruchten af. Toch is het een streven dat nodig is voor toekomstbestendige, veerkrachtige wijken, waar bewoners en professionals goed voor elkaar kunnen zorgen. Gewoon in de wijk.

Referentielijst

- Boone, K., Boutsen, T. (2020). *Publiek gaan! Politiserend handelen in het sociaal werk*. Garant.
- Dinteren, L. v., & Spit, N. (2024, mei 28). Sociaal professionals hebben beperkte rol in samenlevingsopbouw. *Sociale Vraagstukken*. Geraadpleegd op 3 december 2024, van <https://www.socialevraagstukken.nl/sociaal-professionals-hebben-beperkte-rol-in-samenlevingsopbouw/>
- Jansen, J., Ketel, J., Liefhebber, S., Panhuijzen, B., & Van Pelt, M. (2021). *De stand van het sociaal werk in Nederland: De grote raadpleging van het sociaal werk 2020*. Utrecht: Movisie. Geraadpleegd op 15 juli 2024, van https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2021-05/De-stand-van-het-sociaal-werk-in-Nederland_0.pdf
- Linders, L. (2019). *Sociaal werk kan niet zonder collectieve hulpverlening*. Geraadpleegd op 3 december 2024 van <https://www.socialevraagstukken.nl/sociaal-werk-kan-niet-zonder-collectieve-hulpverlening/>
- Linders, L., Kesic, J., & Hermens, N. (2024). *Kijk naar de context! Hoe sociaal werkers bijdragen aan sociale verandering en empowerment*. Coutinho.
- Poels, W., & Schenderling, P. (2023, mei 22). Maatschappelijke ondersteuning kan en moet collectiever. *Sociale Vraagstukken*. Geraadpleegd op 11 november 2024 van <https://www.socialevraagstukken.nl/maatschappelijke-ondersteuning-kan-en-moet-collectiever/>
- Putnam, R. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.
- Smith, P., & Brinkhuijsen, A. (2024). *Collectief Tenzij*. Kennisplatform Empowerment & Professionalisering. Geraadpleegd op 26 november 2024, van <https://kennisplatformsdnh.nl/documenten/handlerdownloadfiles.ashx?idnv=2765752>
- Spierts, M., & Post, H. (2019). *Open & onbevangen de wijk tegemoet*. Marcel Spierts: onderzoek & ontwikkeling. Geraadpleegd op 18 juli 2024, van https://www.hetonderzoekerscollectief.nl/wp-content/uploads/2019/09/Rapport-Marcel-Spierts_def_sept2019.pdf
- Teekman, C., & Algera, M. (2019, oktober 14). Collectief werken in het sociaal domein: veel woorden, daden blijven nog achter. *Sociale Vraagstukken*. Geraadpleegd op 26 november 2024, van <https://www.socialevraagstukken.nl/collectief-werken-in-het-sociaal-domein-veel-woorden-daden-blijven-nog-achter/>
- Tier, M. v., & Lieshout, C. v. (2020). De conflictloze weg: een exploratief kwalitatief onderzoek naar politiserend werken in het opbouwwerk. *Journal of Social Intervention*, 29(6), 43-60.
- Ungar, M. (2012). *The social ecology of resilience. A handbook of theory and practice*. Springer.
- Vereniging Hogescholen. (2017). *Landelijk Opleidingsdocument Sociaal Werk*. SWP.
- Verkooijen, L. (2014, September 29). *Je kunt beter meten wat mensen samen kunnen dan wat iemand zelf kan*. Geraadpleegd op 18 juli 2024, van <https://www.socialevraagstukken.nl/sociale-praktijk/je-kunt-beter-meten-wat-mensen-samen-kunnen-dan-wat-iemand-zelf-kan/>
- Visser, M. d., Boot, A., Werner, G., Riel, A. v., & Gijsbert, M. (2021). *Kiezen voor houdbare zorg. Mensen middelen en maatschappelijk draagvlak*. Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.